

**Ministrici kulture Republike Hrvatske
prof. dr. sc. Andrei Zlatar-Viočić**

str. 4, 5, 9, 14, 18, 19, 20, 21, 23, 31

**MARIO GRČEVIĆ: U Istri treba ukinuti protuzakonita
preimenovanja gradova i općina**

str. 3

**RADOVAN PAVIĆ: „Problem“ hrvatskih državnih granica
zapravo ne postoji!**

str. 9

JURE VUKIĆ: U turizmu je izlaz

str. 11

LJUBO KRMEK: Slozne slamke spasa

str. 26

STANKA KRALJEVIĆ: Korčula, kontinuitet identiteta

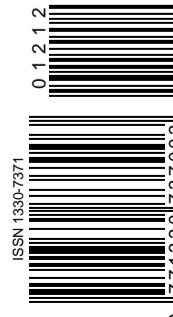
str. 16

LJUBOMIR STANOJEVIĆ: Odlazak Branka Mešega

str. 21

ARTUR BAGDASAROV: Goldsteinove pravopisne *mutacije*

str. 26

Razgovor

Mario Grčević,

jezikoslovac

Dr. sc. Mario Grčević (Varaždin, 1969.) autorom je brojnih stručnih i znanstvenih radova. Na Sveučilištu u Mannheimu doktorirao je 2005. s disertacijom Najstariji hrvatski narodnojezični rimski misal. Dobitnik je Nagrade HAZU 1998./99. za doprinos od osobitoga i trajnoga značenja za Republiku Hrvatsku u području filoloških znanosti. Radio je na Sveučilištu u Mannheimu, u Zavodu za lingvistička istraživanja HAZU, a od 2006. zaposlen je na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu gdje predaje kroatističke predmete. U medijima je podosta zastupljen jasnim stajalištima o jezičnim pojavama i problemima, kakva iznosi i u ovom razgovoru.

Gospodine Grčeviću, briga oko hrvatskoga jezika i njegova promicanja ali i rasprave oko njega u različitim aspektima traju od početka samostalnosti hrvatske države. Kritički reagirate na odnos prema hrvatskom jeziku, bilo u Hrvatskoj ili u inozemstvu. Kakav je položaj hrvatskoga jezika tijekom ovih dvadesetak godina? S jedne strane briga i promicanje, s druge osporavanje i polemike?

tivno trebali međusobno približavati. Ima indicija koje govore da se već nekoliko godina duboko nalazimo u tom procesu. Riječ je o razvojjima koji se godinama mekim pritiscima gurkaju u jedan određeni smjer.

Prije nekoliko tjedana u saborsku proceduru opet je upućen Zakon o javnoj uporabi hrvatskoga jezika stranke Hrvatski laburisti koji su potaknuti njegovim položajem u službenoj uporabi, nazivljem tvrtka, jezikom ugovora, poslovnom komunikacijom na stranom jeziku itd. I Vi ste nedavno izjavili da nam je Zakon potreban. Zašto je on potreban, što bi propisao, odredio i kako bi se primjenjivao?

Inicijativa Hrvatskih laburista pokazuje da i u Hrvatskoj stranke lijeve orijentacije mogu zastupati one nacionalne interese koji se u općim predodžbama u nas najčešće, i to krivo, vezuju uz interesne sfere st-

Jesu li pri donošenju prijedloga zakona Hrvatskih laburista konzultirani jezikoslovci, odnosno zašto nema njihove inicijative u tom smislu?

Ne znam koga su konzultirali Hrvatski laburisti, no od jezikoslovaca je bilo korisnih inicijativa, mislim da je i osnivanje Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika rezultat njihove inicijative. No pogledajte što se zbiva oko Vijeća proteklih godina. Hrvatska država kao da ne razumije važnost toga tijela koje je ona sama osnovala. Ne

pogrešci ili pogrješci, već o pitanju hoće li Hrvatska ubuduće imati nezavisno stručno tijelo koje će kontinuirano promišljati i odlučivati o normativnim i inim jezičnim pitanjima. Hrvatskoj treba tijelo poput Vijeća za normu. Ako netko misli da ne treba, neka objasni zašto su takva tijela potrebna većini država u EU, a baš Hrvatskoj ne.

Istaknuli ste neke manjkavosti Prijedloga zakona Hrvatskih laburista, primjerice dvojezične nazive toponima u Istri. Lokal-

U Istri treba ukinuti protuzakonita preimenovanja gradova i općina

Dobro ste rekli: s jedne strane briga i promicanje, a s druge strane osporavanje i polemike. Razumljivo je da je tako. Tijekom cijeloga 20. stoljeća vodio se pravi rat o tom hoće li hrvatski književni jezik biti autonoman ili ne. I danas, isto kao prije, postoje zastupnici i promicatelji jedne i druge opcije. Tu se nije puno promijenilo, osim što je hrvatska opcija ojačala, a "srpskohrvatska" unitaristička opcija znatno oslabjela. Potonja je izgubila i potporu jugoslavenske države jer se ta država raspala. No i dalje postoje geostrateške vizije u kojima hrvatskoga kao autonomnoga jezika ne bi trebalo biti. To je činjenica koja nema veze sa samim jezikom, već s politikom.

Imate li za to kakav konkretan primjer?

Dovoljno je spomenuti prošlogodišnju znanstvenu konferenciju u Sarajevu u organizaciji tamošnjih veleposlanstava Austrije, Švicarske i njemačkoga Goethe-Instituta u Sarajevu. Prema izjavama više sudionika s toga skupa, organizatori su se izravno zalagali za to da bosanskohercegovački Bošnjaci, Srbi i Hrvati prihvate priču o jednom jeziku, a da će politika odraditi ostalo.

Zašto je jezik uopće politički toliko bitan?

Zato što je jezik glavni nositelj kulturnih vrijednosti i jer ima važnu simboličku funkciju. S pomoću jezika možete ujedinjavati i usmjeravati kulture i njezine sadržaje, a kada to postignete, lakše kontrolirate i usmjeravate sustave vrijednosti, političke i tržišne razvoje. Što se prostora tzv. zapadnoga Balkana tiče, nakon prividno kaotičnoga razdoblja, pristupa se uspostavljanju novoga poretka u kojem bismo se norma-

ranaka tzv. desne orijentacije. Glede samoga prijedloga Zakona mislim da ga načelno treba pohvaliti, i to kao inicijativu da se zakonskoj regulaciji jezičnih prava pristupi ozbiljno i bez politiziranja. Zakon koji će regulirati prava i strategiju državnoga jezika u Republici Hrvatskoj svakako nam je potreban, a što će on točno sadržavati, stvar je dogovora. Mislim da bi taj zakon ponajprije trebao objediniti jezične odredbe koje su sada razbacane u raznim zakonima i podzakonskim aktima. Njih treba objediniti, srediti i upotpuniti. Ujedno bi trebalo analizirati jezično zakonodavstvo u drugim državama članicama EU-a te u skladu s tim zakonodavstvom dopuniti hrvatski zakon o državnom jeziku. Ishitrene odluke u bilo kojem smjeru svakako treba izbjeći. Prijedlog Zakona Hrvatskih laburista sadašnja vlada ne bi trebala odbaciti onako kako ga je odbacila HDZ-ova vlada.

No ima onih koji misle da nam nikakav jezični zakon nije potreban?

Oni bi se trebali upitati zašto najžešći protivnici hrvatske standardnojezične samostalnosti traže da se iz Ustava RH ukloni odredba o službenom jeziku. Kažu nam da je ta ustavna odredba nepotrebna i nedemokratska. Naravno, kad nema jasno definirane zakonske regulacije, postojeći se odnosi lakše mogu mijenjati i prava osporavati i oduzimati. U Hrvatskoj su na najvišoj razini zakonski regulirana jezična prava manjinskih jezika, reguliraju se zakonski čak i prava nama "razumljivih jezika", no zakonska prava hrvatskoga kao državnoga jezika ne bi trebalo regulirati. Zašto?

razumije da bi i danas sve trebalo učiniti da se donošenje ključnih normativnih odluka odvija unutar Vijeća. U Vijeću treba rješavati probleme, dogovorima i pregovorima, a ne rušiti stožerno jezikoslovno tijelo koje je, uzgred rečeno, u ime Vlade RH osnovao ministar znanosti Dragan Primorac 2005. godine. Ne smijemo zaboraviti da je do osporavanja Vijeća došlo čim je ono donijelo odluke kojima se hrvatski standard udaljuje od srpskoga. Ivo Sanader odigrao je u tom ključnu negativnu ulogu,

U Hrvatskoj su na najvišoj razini zakonski regulirana jezična prava manjinskih jezika, reguliraju se zakonski čak i prava nama "razumljivih jezika", no zakonska prava hrvatskoga kao državnoga jezika ne bi trebalo regulirati. Zašto?

možda jer su mu njegove inozemne veze javile da Vijeće treba zaustaviti. Asistirala mu je nesvjesno uprava Matice hrvatske svojim pravopisom, što je bio toliko poseban čin da ga je u toj posebnosti, nazovimo to tako, teško nadmašiti. Međutim, mislim da još nije prekasno i da uprava Matice hrvatske ima priliku ispraviti štetu koju je nanijela, barem dobrim dijelom. Matica hrvatska danas bi trebala pokrenuti inicijativu i skupa s HAZU-om stati na stranu Vijeća za normu i potaknuti da se unutar Vijeća traže rješenja. Ne radi se tu o sastavljenom ili rastavljenom pisanju neću ni o

na samouprava očito ima političke razloge, no gdje je tu jezično opravdanje?

Dobro je da ste to spomenuli jer se u tom očituje prava slika situacije u kojoj se nalazimo. Ravnopravna službena uporaba hrvatskoga i talijanskoga jezika i s njom povezano dvojezično ispisivanje imena naselja na tablama, pečatima i zaglavljinama akata u praksi su se u Istri počeli tumačiti tako kao da svugdje treba dvojezično ispisivati istarske toponime ako je u dotičnim lokalnim samoupravama uvedena hrvatsko-talijanska dvojezičnost. Zakon o područjima županija, gradova i općina svojevrmeno je imena gradova, općina i naselja ispisivao samo na hrvatskom jeziku. Furio Radin bio je s tim nezadovoljan pa se putem Talijanske unije obratio Ustavnomu sudu RH i pokušao ubaciti i talijanska imena. Ustavni sud je u skladu s hrvatskim Ustavom i zakonima tu besmislicu odbio 2005. godine. Međutim, 2006. godine donesen je novi Zakon o područjima županija mimo odluke Ustavnoga suda i mimo većine statuta lokalnih samouprava u Istri. U tom novom nelegitimnom zakonu navode se imena u Istri onako kako je Radin tražio i kako su popisana na jednom drugom mjestu, o čemu sada ne ću govoriti. Kad se pogleda zemljovid, vidi se da gradovi i općine s dvojezičnim imenima tvore kompaktnu teritorijalnu cjelinu, što bi mogao biti rezultat planiranja na duge staze.

Kako je moguće da je Hrvatski sabor donio Zakon suprotan mišljenju Ustavnoga suda?

nastavak sa str. 3

Maurizio Tremul pohvalio je Furija Radina jer da je on taj zakon ispregovarao s premijerom Ivom Sanaderom. A nakon što je zakon s imenima tipa "Pula-Pola" donesen 2006. godine, Radin je odmah počeo tražiti da se imena u lokalnim statutima usklade sa Zakonom. To se sve odvijalo uglavnom daleko od očiju javnosti. Pri tom se namjerno stvarala konfuzija miješanjem pojmova dvojezičnoga ispisivanja i preimenovanja hrvatskih imena, iako je Ustavni sud 2005. to jasno raščistio. Preimenovanja su se počela provoditi suprotno zakonskoj proceduri koja traži referendumsko izjašnjenje većine stanovništva u dotičnoj samoupravi.

Kakva je situacija danas?

Na razini statuta lokalnih samouprava situacija nije svugdje istovjetna. Zahvaljujući Sanaderu i Radinu, grad Poreč bi se na hrvatskom službeno trebao zvati Poreč-Parenzo, a na talijanskom isto tako. Na lokalnoj je razini takva odluka donesena 2009. god., no nije ispoštovana zakonska procedura pa preimenovanje nije pravovaljano. Da stvar bude još gora, Furio Radin izbio je 2010. s pomoću nelegitimno donesenoga Zakona iz 2006. još i to da se na cijelom Istarskom ipsilonu uvede dvojezična signalizacija, jer da se radi o imenima koja su zakonski propisana za cijelu državu. Ta nova imena iz Zakona preuzeo je i Državni zavod za statistiku, a u vlastitim ih je varijacijama u službenu uporabu uvela i Hrvatska pošta i HEP, također suprotno rješenju Ustavnoga suda RH. O svemu tome u nas se šuti, što je nedopustivo.

Što predlažete?

Budući da se uvijek može naći netko poput Ive Sanadera koji bi trgovao hrvatskim jezikom, takvo trgovanje u budućnosti treba spriječiti jasnim zakonskim odredbama. Sanaderovo i Radinovo petljanje bilo je moguće samo zato što je zakonska jezična regulativa većini nedovoljno upućenih bila nejasna. Naravno, što se Istre tiče, sve rezultate protuzakonitih i nelegitimnih preimenovanja gradova, općina i naselja treba ukinuti, a novi Zakon o područjima županija... treba donijeti u skladu s mišljenjem Ustavnoga suda RH, tj. onako kako su se ti zakoni legitimno donosili do Sanaderova preuzimanja vlasti. Ako sadašnju vlast takva pitanja zanimaju, dat ću joj sve podatke kojima raspolazem, vrlo rado i besplatno.

Je li u Hrvatskoj često na djelu politika prije jezika kao i u nedavnom slučaju preimenovanja ministarstava?

Malo je čudno kad nova vlast proklamira da se politika ne će miješati u jezična pitanja, a odmah pri konstituiranju čini upravo ono za što tvrdi da činiti ne bi trebala. Ja još uvijek vjerujem i nadam se da se radilo o pogrješci, tj. o nečijoj krivoj procjeni i da to nije najava kontinuirane i osmišljene jezične politike. Vjerujem da će se uvidjeti i to da statističkim metodama u cenzuriranim tiskovinama ne možemo tražiti rješenja koja navodno prevladavaju, i onda njih odrediti kao jedina pravilna. No za razliku od vlasti koju su u rukama imali Sanader, HDZ i njegov koalicijski partner SDSS, vlast u rukama Kukuriku koalicije pokušava nešto učiniti. Treba paziti da taj proces ne skrene u krivi smjer. Prijašnja vlast godinama glede ključnih pitanja hrvatskoga jezika nije ništa činila, bučila je i dizala prašinu, a ujedno stiskala kočnicu gdje god je mogla.

Nedavno je započela još jedna rasprava u svezi s prikazivanjem srpskih filmova na izvornom jeziku, odnosno njihovim neprevođenjem na hrvatski. Oni koji to brane pozivaju se na leksički kriterij, visok

stupanj razumijevanja...

Na hrvatskoj televiziji morali bismo imati barem 50% sinkroniziranih stranih filmova. U zemljama kao što su Italija, Francuska i Njemačka strani se filmovi uvijek sinkroniziraju, što je sastavni dio državne

Protuzakonita preimenovanja gradova i općina u Istri treba ukinuti, a novi Zakon o područjima županija donijeti u skladu s mišljenjem Ustavnoga suda RH

jezične i kulturne politike, koja se kod nas nalazi tek u povojima. Jezični zakon mogao bi dati pozitivan poticaj i u tom smjeru. Kad se strani filmovi kod nas budu većim dijelom sinkronizirali, srpski filmovi u izvorniku s jezičnoga gledišta zasigurno nikome ne će smetati. No ne bi bilo dobro da cijele noći na ponekim programima ne možemo čuti hrvatski, a od razumljivih nam jezika da slušamo uglavnom srpski.

Studirali ste i doktorirali u Njemačkoj. Tema više Vaših radova je njemačka kroatistika odnosno "serbokroatistika". Zašto je "serbokroatistika" tako ukorijenjena u Njemačkoj?

Njemačka slavistika ima vrlo visoke znanstvene standarde i nije istina da je u njoj serbokroatistika kao znanost nešto posebno ukorijenjena. To pokazuje činjenica da su u Njemačkoj nastali brojni radovi koji su za hrvatsku kroatistiku vrlo bitni. Posebno je pitanje upravno-organizacijska struktura slavističkih instituta i katedara. Ja sam se godinama zalagao za to da se u Njemačkoj omogući unutar neke slavističke katedre ustrojavanje studija slavistike s težištem na kroatistici. Ako bi se pokazalo da Njemačka nema novca da plati jednoga dodatnoga zaposlenika specijaliziranoga za hrvatski, predlagao sam da Njemačkoj pripomogne Republika Hrvatska, koja inače plaća lektore u svijetu koji hrvatski predaju i pod imenima tipa BHS, BKS ili BCS. Međutim, jezična politika u Njemačkoj nije bila za to. Čuo sam različita, uglavnom besmislena opravdanja. Riječ je zapravo bila u lošoj procjeni s njemačke strane, koja je ujedno bila loš znak prema Hrvatima u Njemačkoj. No ni oni koji su u Hrvatskoj na to mogli utjecati, nisu bili previše zainteresirani. Ipak, ni u toj točki nisam pesimist. Vjerujem da će se jednoga

Naši se jezikoslovci često drže pravila: - ne ćemo reagirati, ne ćemo raditi reklamom tom nekom ili nečem. Vi ne mislite tako, ne prešućujete, reagirate.

Da nema vjetra, pauci bi nebo premrežili. Pauci neka rade svoj posao, no paucinu treba čistiti.

dana u Njemačkoj, i to uskoro, na pojedinih katedrama moći studirati slavistika na dodiplomskoj i diplomskoj razini s formalnim težištem na kroatistici ili kroatologiji.

Vratimo se domaćim okvirima. Držite li i dalje da je "potrebno braniti položaj hrvatskoga jezika", kako ste izjavljivali, i kako to dalje činiti? Neki smatraju da se problemi predimenzioniraju.

To sam rekao u određenom kontekstu u kojem bih isto i danas ponovio. Treba postati svjestan činjenice da se svugdje oko nas provode jezične politike te da mi u tom smislu ne možemo biti oaza. Hrvatskomu jeziku zapravo ne treba braniti položaj, već mu treba trajno osigurati ona prava koja ima većina ostalih zasebnih europskih jezika u svojim državama.

